

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Пасічного Романа Ярославовича «Формування соціально-політичної доктрини Української Греко-Католицької Церкви», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки

Зміна ролі релігії в суспільному житті України в останні десятиліття, посилення її значення в публічній сфері актуалізувало дослідження цього феномену. Виконуючи різноманітні функції в житті суспільства і людини, релігія відіграє також нормотворчу роль, яка полягає у сприянні формування світоглядних цінностей, соціальних і політичних норм, моральному оцінюванню суспільної діяльності та буття. Саме тому крім такої безпосередньої галузі гуманітарного знання, якою є релігієзнавство, що вивчає різноманітні релігійні явища, їх розвиток та сучасний стан, до аналізу трансформацій цих явищ вдаються й інші науковці – історики, філософи, соціологи та ін. Релігійні явища і процеси значною мірою цікавлять також представників політичної науки.

Дослідження Р.Я. Пасічного присвячене актуальній проблемі, важливість розкриття якої визначає не лише контексти політологічних досліджень, але є важливим аспектом обґрунтування культурологічних та цивілізаційних мотивів розвитку сучасної української нації. Церква як інституція упродовж багатьох століть впливала на політику, політичні процеси, визначала пріоритети національної геополітики та культури. Саме церковно-релігійні чинники були й залишаються в основі трансформацій національної політичної свідомості. Вони визначають етапи українського націєтворення як у період ХІХ – початку ХХ ст., так і на сучасному етапі. Тому зосередження уваги на соціально-політичній доктрині Української Греко-Католицької Церкви як об'єкті дослідження та процесі формування

соціально-політичної доктрини як предметі дослідження вбачається цілком виправданими та достатньою мірою обґрунтованими.

Дисертаційне дослідження має яскраво виражене міждисциплінарне наукове спрямування, воно виконане на стику політології і релігієзнавства. Автор поставив перед собою складне завдання - здійснити політологічний аналіз процесу формування соціально-політичної доктрини УГКЦ, не переходячи в царину богослов'я. Завдяки використанню різноманітних методів наукового дослідження автору вдалося справитися з цим завданням і досягти наукової новизни.

У першому розділі *«Стан наукового вивчення проблеми становлення соціально-політичної доктрини УГКЦ та джерела дослідження»* дисертант здійснює огляд наукових напрацювань та літературних джерел з визначеної тематики. Історіографічна база дослідження є значною та репрезентативною. Автор слушно розділив опрацьовані видання за хронологічним та тематичним принципом. Аналізуючи джерела дослідження, він пропонує авторську концепцію структурування джерел, які висвітлюють різні аспекти становлення соціально-політичної доктрини УГКЦ, виводячи базові джерела - документи Католицької Церкви і похідні - документи УГКЦ. Такий підхід автор аргументує тим що, соціальна доктрина Католицької Церкви, яка впродовж тривалого часу свого становлення та розвитку набула фундаментального характеру і завершеного вигляду, виступає своєрідною базою, на якій нині відбувається формування соціально-політичного вчення Української Греко-Католицької Церкви.

У другому розділі *«Теоретико-методологічні засади дослідження процесу формування соціально-політичної доктрини УГКЦ»*, послуговуючись методологічними концептами інституціоналізму та неоінституціоналізму, автор намагається розглянути УГКЦ як суспільну інституцію, яка через соціально-політичну доктрину здатна впливати як на віруючих, так і суспільство загалом, на перебіг політичного процесу. Таким чином, соціально-політична доктрина, виступає продовженням соціальних

норм і закріплює їх у суспільній свідомості. З метою осмислення методології дослідження соціальної доктрини УГКЦ, яка включає в себе аналіз змісту доктрини та зумовлену нею суспільну діяльність, у дослідженні застосовується праксеологія релігії. Дотримання дисертантом загальнометодологічних принципів об'єктивності, системності, історизму та позаконфесійності дозволило досягнути цілісності дослідження.

У третьому розділі *«Еволюція та механізми формування соціально-політичної доктрини УГКЦ»* автор показує специфіку становлення і розвитку соціально-політичного вчення УГКЦ, приділяючи при цьому значну увагу дослідженню трансформації цієї доктрини під впливом суспільно-політичних процесів в Україні. Так, у підрозділі 3.1 *«Вплив Римо-Католицької Церкви на процес формування соціально-політичної доктрини УГКЦ»* дисертант визначає базові принципи і поняття католицької соціальної доктрини і, використовуючи принцип наступності, вдало показує процес формування УГКЦ своєї доктрини, яка впродовж тривалого часу свого становлення та розвитку набула фундаментального характеру та виступає своєрідною базою, на якій формується її соціально-політичне вчення.

У підрозділі 3.2 *«Соціально-політична доктрина УГКЦ як чинник впливу на суспільно-політичні процеси в Україні»* автор розглядає доктрину УГКЦ як нормотворчий інститут, який здатний впливати на формування громадської думки, поведінку людей та їх світосприйняття. Таким чином, здійснюючи через впровадження соціально-політичної доктрини нормотворчу функцію, Церква може впливати на перебіг політичного процесу. Тим самим дисертант доводить, що соціально-політична доктрина УГКЦ здатна виконувати не лише нормотворчу, а й регулюючу суспільну функцію. Позитивним моментом є використання Р. Пасічним даних соціологічних досліджень, які яскраво ілюструють ставлення суспільства до суспільно-політичних процесів в Україні та до ролі Церкви в політиці.

У підрозділі 3.3 *«Особливості трансформації соціально-політичної доктрини УГКЦ під впливом державотворчих процесів в Україні»*

аналізуються причини та наслідки модифікації соціально-політичної доктрини УГКЦ. На думку автора, трансформація доктрини УГКЦ від соціальної до соціально-політичної відбувається під впливом суспільно-політичних процесів, які впливають на буття людини та вимагають Церкву ставати на її захист. Дисертант стверджує, що постійні суспільні зміни ставлять перед УГКЦ вимогу трансформувати свою доктрину відповідно до вимог часу, що робить її гнучким та ефективним інструментом. Як наслідок, під впливом соціальних змін сума цих модифікацій з часом трансформує соціальну доктрину УГКЦ в соціально-політичну.

На наш погляд, чітко сформульовані мета і завдання дослідження зробили можливим досягнення відповідних результатів, сформульованих у тексті дисертаційної роботи і підсумованих у загальних висновках. Таким чином, дисертація Р. Пасічного дозволяє по-новому осмислити потенціал української богословської та філософської думки, який знайшов своє відображення у соціально-політичній доктрині УГКЦ.

Високо оцінюючи в цілому дослідження Р.Я.Пасічного і не піддаючи сумніву якість отриманих результатів, що мають елементи наукової новизни, щодо нього слід висловити зауваження і пропозиції, які могли б, на наш погляд, удосконалити дослідницьку працю.

1. В одному із положень стосовно новизни дисертації Р.Я.Пасічного зазначається, що у дослідженні вперше «здійснено політологічний аналіз соціально-політичної доктрини Української Греко-Католицької Церкви...». Однак у близькому за змістом дисертаційному дослідженні В.Р.Мороза «Включення вчення УГКЦ у сферу суспільно-політичного життя України (1991 - перша половина 2014 р.)», захищеному в 2015 р., аналогічні питання уже розглядалися, що викликає певний сумнів щодо новизни вищезазначеного положення.

2. Слід звернути увагу й на неточність словосполучень «соціальна доктрина католицизму» та «соціальна доктрина греко-католицизму», які інколи вживаються у дисертації. Адже католицизм і греко-католицизм є лише

певними віросповідними напрямками християнської релігії, які ніяких соціальних доктрин (концепцій, вчень) формулювати не можуть. Це здатні робити лише певні релігійні організації. Тому в контексті цієї дисертаційної роботи замість вищезгаданих термінів слід було б скрізь оперувати поняттями «соціальна доктрина Римо-Католицької Церкви» та «соціальна доктрина Української Греко-Католицької Церкви».

3. У підрозділі 3.2. «Соціальна доктрина УГКЦ як чинник впливу на суспільно-політичні процеси України» містяться матеріали стосовно діяльності численних католицьких громадських організацій (Світовий рух християн-працівників, Міжнародний християнський союз підприємців, Міжнародний форум католицької акції, Міжнародна федерація католицьких медичних асоціацій, Міжнародний союз католицьких юристів, Міжнародний союз католицької преси, Міжнародний католицький комітет медсестер і працівників медико-соціальної сфери, Міжнародне бюро католицької освіти, Всесвітня організація випускників закладів католицької освіти та ін.), які не мають безпосереднього відношення до назви і змісту цього підрозділу.

4. Виходячи з вітчизняних реалій, на нашу думку, у дисертації доцільно було б здійснити порівняльний аналіз соціального вчення Української Греко-Католицької Церкви з соціальними концепціями впливових українських церков і релігійних організацій – Української православної церкви, Української православної церкви – Київський патріархат, поширених протестантських течій, виявити їх спільні та відмінні риси.

5. Робота містить повтори одних і тих же положень.

6. Дисертація значно виграла б від її ретельнішого наукового та стилістичного редагування.

Однак висловлені зауваження у своїй більшості мають рекомендаційний характер і не заперечують цінності одержаних в ході дослідження результатів. Автореферат дисертації відповідає змісту

дисертаційного дослідження. Ідеї дисертації пройшли апробацію на дев'яти всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, а також знайшли своє відображення у десяти наукових статтях, у тому числі й іноземною мовою в закордонному виданні.

За своєю актуальністю, новизною і змістом дисертація Р.Я. Пасічного «Формування соціально-політичної доктрини Української Греко-Католицької Церкви» відповідає вимогам ДАК МОН України щодо дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

Офіційний опонент:
доктор політичних наук, професор,
декан факультету міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

М.М. Палінчак

